

Bilaga 1 – Omvärldsanalys

Kommunstyrelsen

2023-05-30

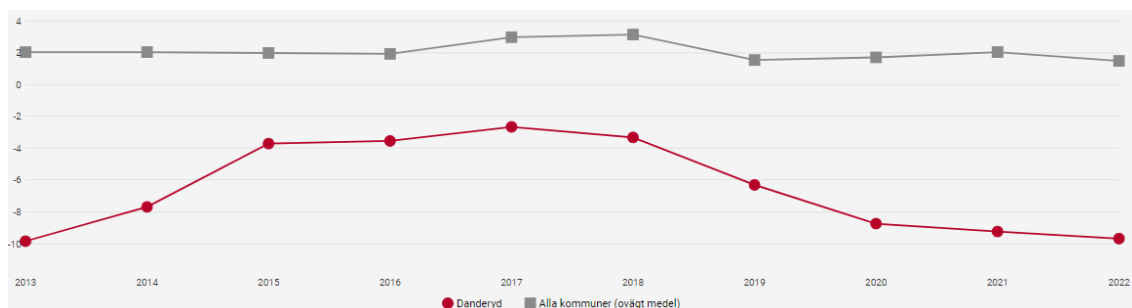
Omvärldsanalys

Enligt ekonomistyrningsreglerna ska förslag på budget innehålla en omvärldsbevakning tillsammans med en analys av olika nyckeltal. Kommunledningskontoret har tagit fram följande nyckeltal som är av intresse för kommunstyrelsen.

Kommunledningskontoret reserverar sig för att nyckeltalens siffror är preliminära eftersom data som skickas till SCB uppdateras allt eftersom och att placeringen i jämförelse med andra kommuner därmed kan komma att ändras.

Nettokostnadsavvikelse totalt

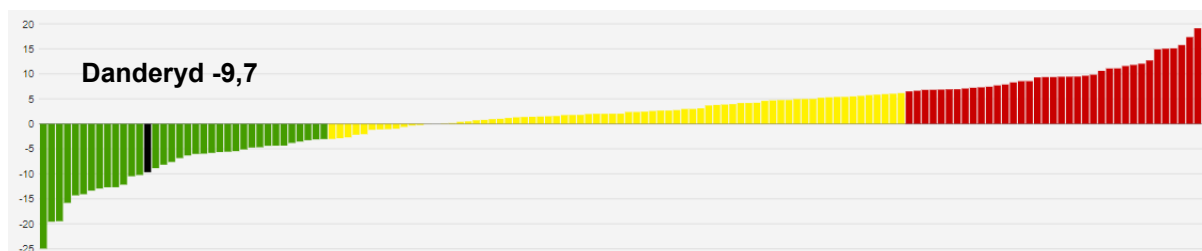
Nettokostnadsavvikelse totalt (exkl. LSS) mellan 2013 och 2022, jämfört med ovägt medel för riket. Andel i procent.

Diagrammet visar att kommunens nettokostnadsavvikelse var som lägst i den redovisade periodens början, för att sedan öka fram till och med år 2017. År 2018 bryts trenden och nettokostnadsavvikelsen minskar igen till och med 2022 vilket tyder på en högre kostnadseffektivitet.

I jämförelse med ovägt genomsnittet för riket ligger Danderyds kommun under snittet för hela perioden. Det innebär att Danderyds kommun är mer kostnadseffektiv än ett ovägt genomsnitt för alla Sveriges kommuner och hamnar omkring plats nummer 15 i hela riket.

Diagram 2, Nettokostnadsavvikelse år 2022, jämfört med alla kommuner i Sverige.

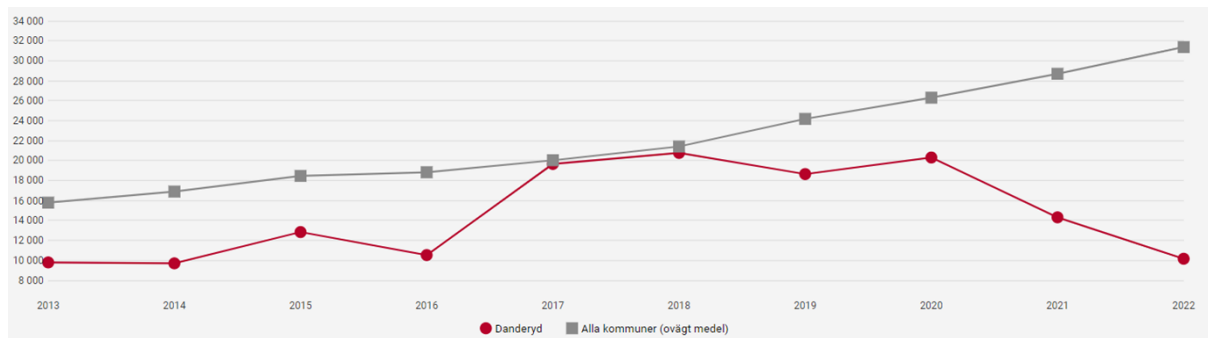
I jämförelse med alla Sveriges kommuner är Danderyds kommun den 15:e mest kostnadseffektiva kommunen i Sverige med en nettokostnadsavvikelse på minus 9,7. I jämförelse med de jämförda kommunerna ligger Danderyds kommun under 2022 på plats nr 9 bland jämförelsekommunerna, där Solna kommun har en högst nettokostnadsavvikelse, och därmed är mest kostnadseffektiv, följt av Österåker, Täby, Vallentuna, Nacka, Vellinge, Sollentuna och Lidingö.

Nettokostnadsavvikelse totalt (exkl. LSS), andel (%)

Avvikelse i procent mellan total nettokostnad och total referenskostnad för *förskola, fritidshem, grundskola, gymnasieskola, individ- och familjeomsorg och vård och omsorg om äldre*, kr/inv. År 2015 ersattes förskola och skolbarnomsorg med förskola och fritidshem (dvs exkl pedagogisk omsorg). Nettokostnad är bruttokostnad minus bruttointäkt. Referenskostnaden bygger på nettokostnader och strukturvariabler för det aktuella året. Se nettokostnadsavvikelse för respektive verksamhetsområde för information om vilka variabler som ingår i beräkningen. Positiva värden indikerar högre kostnadsläge än statistiskt förväntat och negativa värden ett lägre kostnadsläge än statistiskt förväntat. Från och med 2019 beräknas nettokostnadsavvikelse på ett nytt sätt pga. förändringar i kostnadsutjämnningen. Detta påverkar jämförbarheten med tidigare år. Källa: SKR.

Långfristiga skulder i kommunen

Diagram 3, Kommunens långfristiga skulder mellan 2013 och 2022, jämfört med ovägt medel för riket. Kronor per invånare.

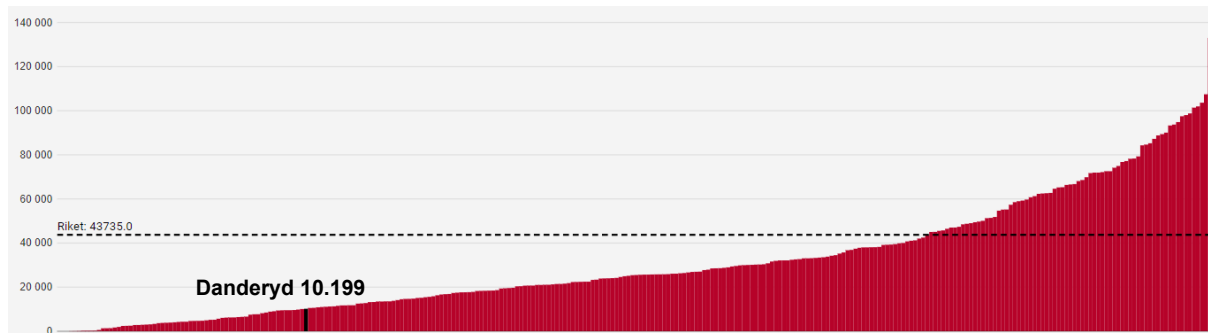

Diagrammet visar att vid start 2013 så uppgick kommunens låneskuld till cirka 10 000 kronor per invånare för att från 2014 börja öka och vid utgången av 2020 uppnå drygt 20 000 kronor per invånare för att sedan sjunka till cirka 10 000 kronor per invånare i slutet av 2022. Under 2022 amorterade Danderyds kommun 100 miljoner kronor vilket har gjort att Danderyds långfristiga skulder har minskat. Det ovägdade snittet för riket ligger på cirka 31 000 kronor per invånare under 2022.

Den genomsnittliga trenden för alla kommuner i Sverige visar att kommunernas skulder ökar. Den vanligaste orsaken till detta är att kommuner lånar medel för att finansiera investeringar.

Danderyds kommun har under perioden ökat skulderna men sedan 2020 haft en nedåtgående trend på låneskulden, vilket avviker mot det vägdade medlet för riket. Detta beror på att kommunen under 2020, 2021 och 2022 har amorterat totalt 346 miljoner kronor. Trenden med en ökad låneskuld har således brutits. Anledningarna till att kommunen kunnat amortera beror på kommunens goda ekonomiska resultat i kombination med lägre investeringar än budgeterat.

Diagram 4, Kommunens långfristiga skulder år 2022, jämfört med alla kommuner i Sverige. Kronor per invånare.

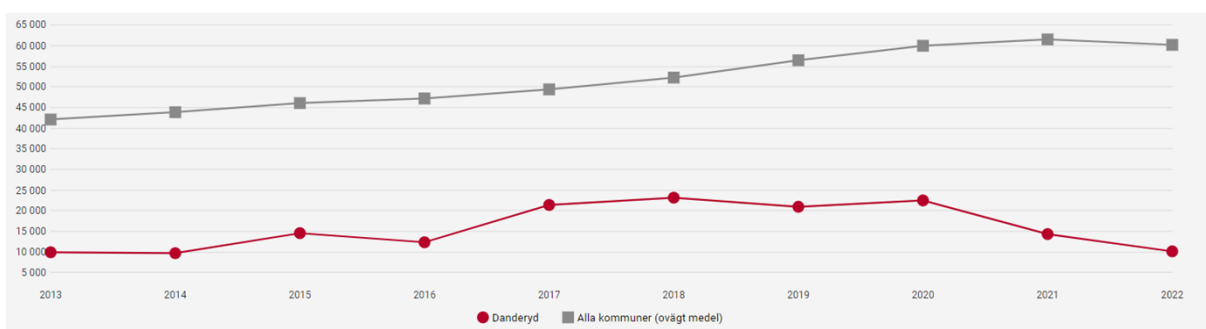
Diagrammet visar att Danderyds kommun hamnar till vänster om mitten i jämförelse med alla Sveriges kommuner, dvs bland de som har lägst låneskuld. Bland jämförelsekommunerna hamnar Danderyd på fjärde plats, där Lidingö har lägst låneskuld, följt av Solna och Österåker. Vellinge kommun är har högst låneskuld, på cirka 61 000 kronor per invånare.

Långfristiga skulder för kommunen kronor per invånare

Långfristiga skulder kommun, tkr dividerat med antal invånare totalt 31/12. Avser långfristiga skulder, det vill säga skulder som förfaller till betalning senare än ett år från bokslutsdagen. Källa: SCB.

Långfristiga skulder i kommunkoncernen

Diagram 5, Kommunen inklusive kommunens bolags långfristiga skulder mellan 2013 och 2022, jämfört med ovägt medel för riket. Kronor per invånare.

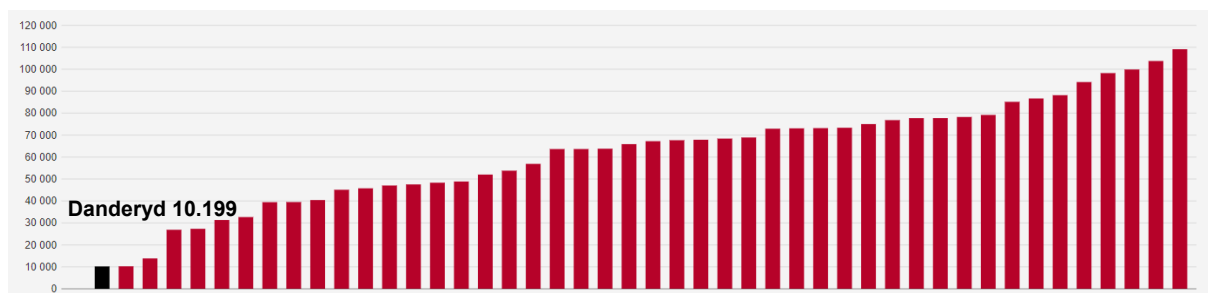

I diagrammet ovan framgår att kommunkoncernen 2013 hade cirka 10 000 kronor i skuld per invånare. Skuldnivån ligger mer eller mindre oförändrad fram till 2015 då skulden ökar för att sedan minska något under 2016 och sedan öka igen för att 2019 uppgå till en skuld om cirka 21 000 kronor per invånare för att slutligen 2022 minska till ca 10 000 kronor per invånare.

De flesta kommuner äger eller är delägare i kommunala bolag. Exempel på sådana bolag är fastighetsbolag, försäkringsbolag, energibolag och i vissa fall även VA-verksamheten. Kommunalt ägda bolag kan ha en hög skuldsättning som inte framgår när enbart kommunens skulder redovisas, och inte skulderna för hela kommunkoncernen. Att bara redovisa skulder exklusive kommunkoncernens skulder kan därför ge en missvisande bild. När långfristiga skulder för kommunkoncernen redovisas kan en helt annan bild träda fram av den ekonomiska situationen jämfört med när bara kommunen redovisas. När det kommer till Danderyd har kommunen samma långfristiga skuld som kommunkoncernen. Det beror på att Djursholms AB låneskuld om 75 miljoner kronor är rörligt och räknas således bort från den långfristiga skuld som finns med i denna sammanställning.

I Danderyds kommunkoncern ingår kommunen och Djursholms AB. Studievägen Fastighets AB som kommunen äger ingår ej på grund av bolagets ringa omsättning.

Diagram 6, Kommunen inklusive kommunens bolags långfristiga skulder år 2022, jämfört alla kommuner i Sverige. Kronor per invånare.

Diagrammet visar att Danderyds kommun som kommunkoncern har lägst långfristiga skulder per invånare i Sverige, med en skuld per invånare på cirka 10 000 kr. Tätt efter Danderyd hamnar bland jämförelsekommunerna Lidingö, till följd av Lomma och Solna kommun.

Detta är en väsentlig skillnad jämfört med nyckeltalet långfristiga skulder för enbart kommunen. Skillnaden mellan de långfristiga skulderna på kommun och kommunkoncern antas bero på att flera kommuner har bolag med högre skulder än Djursholms AB som ingår i Danderyds kommunkoncern.

Kommunkoncernens skuld på sammanlagt 675 miljoner kronor vid utgången av 2021 fördelar sig med 600 miljoner kronor för kommunen, och 75 miljoner kronor för Djursholms AB. Under 2020 amorterade kommunen 46 miljoner kronor på lånen, år 2021 amorterades 200 miljoner kronor och 2022 ytterligare 100 miljoner kronor på lånen. Det innebär en total amortering på 346 miljoner kronor under dessa tre år.

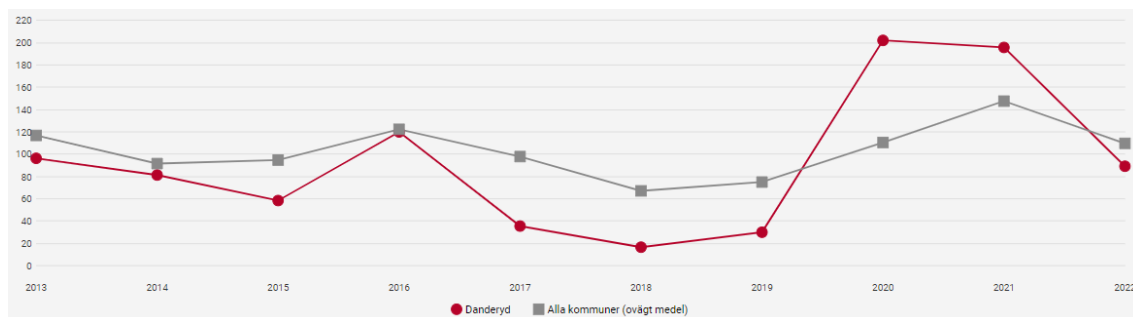
Långfristiga skulder kommunkoncern, kr/inv

Långfristiga skulder kommunkoncern, tkr dividerat med antal invånare totalt 31/12. Avser långfristiga skulder, det vill säga skulder som förfaller till betalning senare än ett år från bokslutsdagen. Källa: SCB.

Självfinansieringsgrad

Självfinansieringsgraden visar hur stor andel av investeringarna som kommunen kunnat investera med eget kapital. Nyckeltalet påverkas av kommunens resultatnivå och investeringsvolym. Kommuner som har en växande befolkning har ofta en lägre självfinansieringsgrad med anledning av att de har stora investeringsbehov förenat med befolkningstillväxten.

Diagram 7, Självfinansieringsgrad för kommunens investeringar mellan 2013 och 2022, jämfört med ovägt medel för riket. I procent.

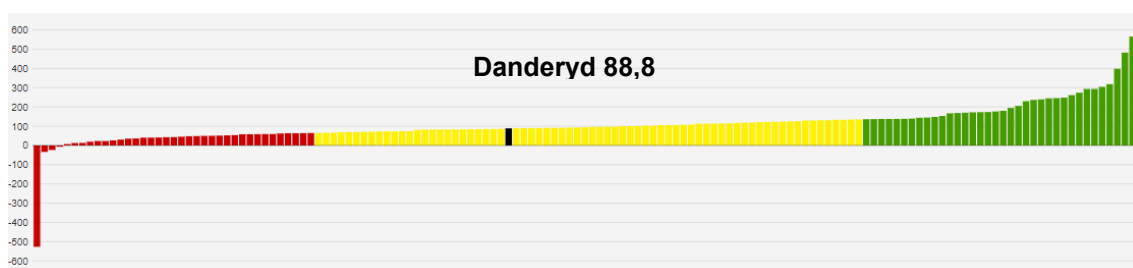
Diagrammet visar att Danderyds kommun har lägre självfinansieringsgrad än det ovägsda genomsnittet för riket för år 2022. För 2021 var självfinansieringsgraden betydligt högre än ovägt genomsnitt men det kan också bero på att det i skrivande stund saknas data från 145 kommuner avseende 2022.

Görs jämförelsen av självfinansieringsgraden istället under perioden mellan år 2013 och 2021 har Danderyds kommun en högre självfinansieringsgrad jämfört med ett ovägt genomsnitt av alla kommuner, vilket så har varit sedan mitten av 2019.

Självfinansieringsgraden har under perioden varierat med som lägst 16 procent år 2018 och som högst 2020 med 202 procent. Danderyds kommuns genomsnitt under perioden 2013 till 2022 är 92 procent.

Kommunens genomsnittliga självfinansieringsgrad mellan åren 2020 och 2022 är 162,1 procent.

Diagram 8, Självfinansieringsgrad för kommunens investeringar år 2022, jämfört med alla kommuner i Sverige. I procent.

Diagrammet visar att Danderyds kommun hamnar i mitten bland Sveriges kommuner, med en självfinansieringsgrad på cirka 89 procent. Det bör dock tilläggas att det i skrivande stund saknas data för 145 kommuner och att denna placering därmed kan komma att ändras.

Jämfört med jämförelsekommunerna ligger Danderyd på sjätte plats där Vallentuna har högst självfinansieringsgrad följt av Solna, Nacka, Täby och Lidingö. Under 2021 låg Danderyd på femte plats, där Sollentuna, Vallentuna, Solna och Österåker hade en högre självfinansieringsgrad.

Orsaken till att Danderyds självfinansieringsgrad är lägre än 2021 beror på ökade investeringar i kombination med lägre resultat.

Självfinansieringsgrad för kommunens investeringar, andel (%)

Årets resultat plus avskrivningar i procent av kommunens nettoinvesteringar. Källa: SCB

Relativ produktivitet och effektivitet i kommunen

Kolada har sedan en tid tillbaka börjat presentera ett nyckeltal som de har valt att kalla för effektivitet. Kommunledningskontoret vill härmed kort introducera detta index.

Indexet visar **relativ effektivitet**, kommunens läge i jämförelse med andra, där 0 är sämst och 100 bäst. Det baseras på nyckeltal för kvalitet och resurs med justering för strukturella förutsättningar. Det finns index för följande verksamhetsområden; förskola, kommunal grundskola, kommunal gymnasieskola, LSS (boende och daglig verksamhet), ekonomiskt bistånd och äldreomsorg.

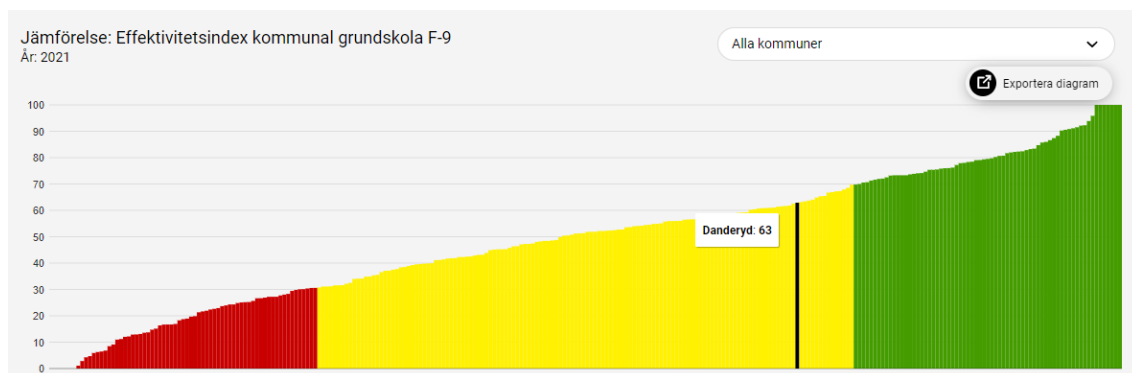
Koladas effektivitetsindex är en sammanvägning av **kvalitetsindex** och **resursindex** för respektive verksamhetsområde.

Kvalitetsindex är baserat på cirka tre till fyra utvalda indikatorer.

Resursindex är baserat på kostnader per elev, brukare eller liknande. Kostnaderna justeras genom att statsbidragen räknas av. Det innebär exempelvis att om en socioekonomisk utsatt kommun erhåller statsbidrag till exempelvis grundskolan och kommunen använder dessa pengar för att anställa extra lärare, räknas dessa kostnader av ifrån resursindex. I vissa fall är det nettokostnadsavvikelse i stället för kostnader.

Med strukturella förutsättningar ska exempelvis Danderyd med sin socialekonomiska situation ha närmare 100 procent av elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, samtidigt som andra kommuner med en annan socialekonomisk situation ska ha närmare 50 procent av sina elever som uppnått kunskapskrav i alla ämnen.

Effektivitetsindex kommunal grundskola F-9

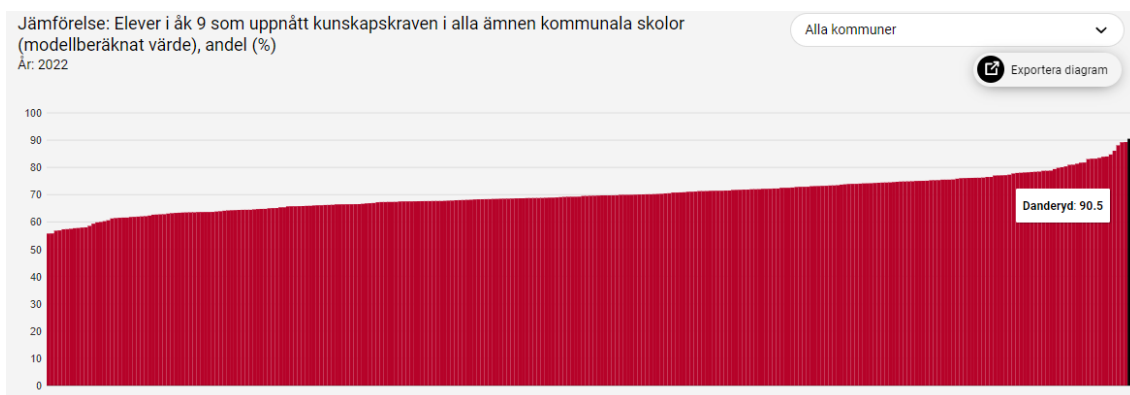

Danderyd kommun hamnar i den övre mitten (gult= 50 %) i en jämförelse med alla kommuner. För 2021 får Danderyd kommun ett kvalitetsindex om 68 och det är grönt (grönt = 25 % bästa kommuner). För samma år får Danderyd ett resursindex om 53 och det är gult. Kommunledningskontorets tolkning av detta index är att kommunen når hög kvalitet men att kommunen lägger mer pengar på grundskolan än andra kommuner. Denna tolkning har kommunledningskontoret indikerat och presenterat exempelvis på kommunstyrelsen analysdag.

Vid djupare detaljerad analys ser kommunledningskontoret att det framkommer en viss skepsis till kvalitetsindexet.

Danderyd kommun tillhör de kommuner i Sverige som har högst andel elever i åk 9 som uppnått kunskapskravet. Det är en indikator som ingår i kvalitetsindexet. För år 2022 var siffran 90,5 procent. Något lägre än tidigare år där Danderyd hade siffror omkring 93 procent. Täby, Lidingö och Lommas resultat år 2022 ligger lägre än Danderyd och är

omkring 89 procent. Vingåker har lägst resultat om cirka 55 procent och 44 procent för år 2021. Vingåker fick år 2021 i denna modell (relativ effektivitet) ett resultat (grönt) som tillhör de 25 procent bästa kommuner i Sverige. Danderyd får i denna modell ett resultat (gult) som tillhör de 50 procent i mitten.

Om kommunledningskontoret har tolkat Koladas nya relativ effektivitet rätt, menar denna modell att Vingåker kommun har ett högre kvalitetsindex än Danderyd. Detta har SKR bekräftat för kommunledningskontoret och därför har kommunledningskontoret inklusive andra kommuner vänt sig starkt emot modellberäkningen. Invändningen är specifikt emot kvalitetsindex och det modellberäknade värdet. SKR medger att det föreligger en svaghet i modellen. Därför väljer kommunledningskontoret att inte gå närmare in på detta nya index i denna bilaga.

Sammanfattningsvis anser kommunledningskontoret att det är ett missvisande index när:

- 1) Det är ett minimalt antal indikatorer som bygger upp ett kvalitetsindex,
- 2) En indikator under kvalitet är att en kommun med närmare hälften av sina elever som når sina kunskapskrav anses av modellen vara bättre än en kommun med omkring 90 procent av eleverna som når kraven.

Kommunledningskontoret föredrar att presentera flera indikatorer för verksamhetsområdena så som vi gör på kommunstyrelsens analysdag. Det ger en mer rättvisande bild och detta index kan ingå som en del i analysdagen framöver.